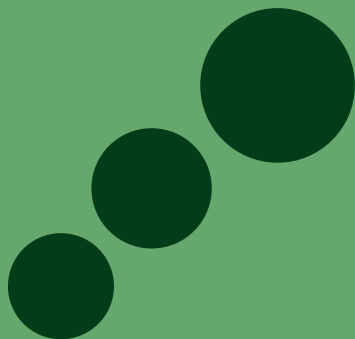

Att se och samtala om film med barn

EN VÄGLEDNING

Hej!

Du kanske gillar att se på film med barn i din närhet? Om ni vill utveckla aktiviteten och prata om mer än bara om filmen var rolig eller tråkig, då är den här vägledningen rätt för er!

I den här broschyren ger vi dig som vuxen ingångar till hur du tillsammans med barn kan prata om er gemensamma filmupplevelse. Det finns förslag på olika aktiviteter som ni kan göra tillsammans för att förstärka upplevelsen. Utifrån film, intresse och barnens ålder väljer ni vad i vägledningen som blir ert fokus. Handling? Bildspråk? Berättarteknik? Välj de aktiviteter eller lekar som ni tycker är roligast. Det är helt okey att hoppa fram och tillbaka i häftet.

Det finns många olika sätt att ta del av film, gå på bio, se på dvd hemma eller streama film på dator eller via olika smarta lösningar. Tekniken utvecklas hela tiden, och från 2019 kan du inte bara låna dvd:er på ditt folkbibliotek, utan också streama film. På HelGe-bibliotekens gemensamma webbplats [helgebiblioteken.se](https://www.helgebiblioteken.se) kan du gratis streama film för barn och vuxna. Prata med någon på ditt bibliotek, så kan du få veta mer om bibliotekens filmverksamhet, streaming, utlåning och programverksamhet.

Ha så kul!

Innehåll

Introduktion	4
Rörlig bild i vardagen	4
Film och empati	5
Att våga tala om de svåra sakerna	6
Att välja film	7
Att se film på bio	8
Filmiskt berättande	13
Filmens språk	14
Slutord	17
Lästips	18

Att se och samtala om film med barn

Introduktion

Det finns många sätt att se och samtala om film, eller till och med leka och göra aktiviteter tillsammans med filmen som utgångspunkt. Ibland kan filmen utgöra en bra och viktig grund för vidare samtal. Bara att sätta ord på de tankar och känslor som filmen gav är en viktig färdighet. Och ibland kan ytterligare aktiviteter kring filmtittandet leda till utveckling och fördjupning av kunskaper som har med film specifikt eller livet i stort att göra. Ibland räcker upplevelsen att titta tillsammans bra – att ”bara ha roligt” och dela en filmupplevelse ska inte underskattas.

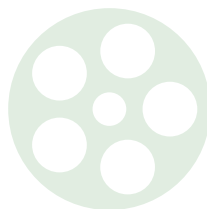
Hur du vill använda vägledningen bestämmer du själv. Den är inte tänkt att fungera som ett facit eller en steg-för-steg-plan för hur du ska prata film med barn. Låt den istället vara en fri utgångspunkt där du kan hämta idéer, inspiration och kanske mod att samtala med barn om känslor och tankar som filmen väcker hos er. Vissa samtalsämnen eller aktiviteter passar bättre för mindre barn, andra för lite äldre. Flera av förslagen kan anpassas beroende på barnets ålder, vad du har för relation till barnet och vilka saker ni har tillgång till för att leka och/eller samtala vidare om filmen.

Rörlig bild i vardagen

Ordet film inkluderar idag ofta alla typer av rörliga bilder – filmer vi ser på tv och bio, dokumentärfilmer, musikvideos, filmklipp på nätet, rörlig bild i spel och appar och faktiskt också sådant som nyheter och informationsmaterial. Här kommer vi främst att tala om sådan film som vi ser på bio/dvd/tv, det vill säga spelfilm och dokumentärfilm. Men vägledningen kan även tillämpas på tv-serier.

Det är helt enkelt berättelsen i filmform som står i fokus här.

Idag är vi alla omgivna av rörlig bild, inte minst med det senaste decenniets genombrott för sociala medier, där filmklipp och länkar till rörligt

bildmaterial är ett centralt inslag. Samtalets fokus hamnar oftare på själva användandet, snarare än innehållet – ofta talar vi mer om att begränsa skärmtiden för barn än att diskutera vad de faktiskt gör och tittar på när de använder skärmen. Många vuxna är dåligt insatta i vad barnen har för sig på nätet, ibland för att barnen kan tekniken bättre än vuxenvärlden, ibland för att vuxenvärlden är mer intresserade av sin egen mediekonsumtion än av barnens.

Genom att engagera oss i och intressera oss för vad barnen själva väljer att titta på i form av YouTube-klipp, vloggar och streamingtjänster får vi bättre förutsättningar att möta dem i deras rörliga bildtillvaro. Då skapas också en grund för samtal och kanske en möjlighet att dela den rörliga bildvärlden – en möjlighet för barnet att visa sina intressen och kunskaper, och för den vuxne att dela med sig av sina.

Film och empati

Forskning visar att film utvecklar barns empatiska förmågor. Genom att leva sig in i en berättelse väcks känslor och tankar som bidrar till utveckling på det psykologiska och emotionella planet. Filmberättelsen kan både knytas till den verklighet barnet har omkring sig (vara en "som om"-berättelse), eller visa helt nya världar (vara en "tänk om"-berättelse). Detta skapar sammanhang, distans och perspektiv – på sig själv, andra och världen – och leder därmed till ökad insikt och förståelse för hur saker och ting hänger ihop i livet. Studier som gjorts tyder också på att just spelfilm har störst effekt på detta område och att barn blir allra mest engagerade i fiktiva filmberättelser.

Att våga tala om de svåra sakerna

Det finns flera exempel på filmer som vuxenvärlden upprörts av när de visats för barn, men där närmare undersökning av barnpubliken har visat att barnen själva inte alls uppfattade filmen på det sätt som de vuxna oroar sig för.

När innehållet i rörligt bildberättande riktat till barn upprör vuxenvärlden handlar det oftast om två saker: innehållet tros vara för våldsamt eller för känslomässigt tungt. Naturligtvis ska barn inte behöva utsättas för att må dåligt i onödan, men det är viktigt att komma ihåg att barn omges av starka och skrämmande bilder till exempel genom nyhetsrapportering på tv och på nätet.

Barn lever med emotionella trauman omkring sig på samma sätt som vi vuxna – separationer, sjukdom, skam, övergivenhet, de förlorar en anhörig eller ett älskat husdjur, eller upplever utanförskap och mobbing. Svåra känslor och erfarenheter behöver inte vara farliga, de är en del av livet. Det som är farligt är att inte tala med barn om dessa saker. Att göra det genom en gemensam filmupplevelse är ett utmärkt sätt att närma sig det som vi vuxna helst undviker att diskutera med barn. Allt som oftast är det vi själva som är mer rädda för dessa samtal än barnen – barnen har en stor förmåga att bemöta och begripa det svåra, om vi ger dem möjligheterna, tilliten och tryggheten att göra det.

Film kan ge redskap inför framtiden för att hantera det svåra, genom att exempelvis minnas en scen, en bild, en person, eller hur filmkaraktären hanterade situationen. Filmen kan göra det obekanta lite mer bekant. Att följa karaktärerna för att förstå och hantera händelser omkring sig kan skapa känslor av att kunna påverka, känslor av mod och hopp och framför allt att inte vara ensam om svåra tankar och erfarenheter.

Att välja film

Att välja film kan vara lätt och roligt, men också kännas svårt eller komplicerat ibland. Kanske vill ni hitta de där speciella filmerna som berör lite extra och som ni kan prata om länge efteråt, eftersom det finns så mycket att fundera kring!

Fördelen med att titta på film hemma är det stora utbudet som finns att tillgå genom olika streamingtjänster på internet. Allt som behövs är en dator eller läsplatta, och internetuppkoppling.

- SVT:s Barnkanalen - stort urval av serier
- UR - spännande faktaprogram
- Viddla eller Cineasterna - bibliotekens streamingtjänster för film
- Filmarkivet.se - fina kort- och novellfilmer från olika tider
- Draken Film - streamingtjänst med intressanta filmtitlar för barn
- Vodeville.se - länkar till familjefilmer på olika plattformar

Så här skriver Statens Medieråd om åldersgränser: "Syftet med åldersgränser på film som visas offentligt är att skydda barn från att se filmer som kan vara till skada för deras välbefinnande. Åldersgränserna ska inte förväxlas med rekommendationer. I bedömningen ingår inte vad som är lämpligt eller passande för en viss åldersgrupp." Detta betyder att åldersgränserna gäller vid biografbesök, men inte när en film ska ses hemma. Det betyder också att det är upp till de vuxna i barnets närhet att bedöma om en film kan vara passande för just det barnet. Ett tips är att göra en sökning efter filmens recensioner på nätet, att se trailer eller kanske några delar av filmen själv innan man börjar titta tillsammans.

Att se film på bio

All film är förstås bäst på bio: här är bilden och ljudet anpassat för att filmen ska kunna upplevas utan störningsmoment som ljud utifrån, eller familjemedlemmar som pratar, det är ingen besvärlig sol som lyser på bilden och det blir inga pauser för olika distraktioner – ni kommer att se en film i sin helhet. Att se film på stor duk är mäktigt, eftersom bilden är större än ni och ni får chansen att kliva in i en filmupplevelse med alla sinnen, som om det vore ett fönster till en annan värld. En filmutflykt från vardagen!

Visste du att det finns appar som förbättrar filmupplevelsen för den som har svårt att se eller läsa? Appar som exempelvis "MovieTalk" erbjuder både syntolkning och uppläst text för ett urval filmer, och appen "SubReader" erbjuder uppläst text genom talsyntes för olika streamingtjänster såsom Netflix, HBO Nordic eller ViaPlay. På så sätt kan barn som inte kan läsa så snabbt ändå ta del av odubbade filmer.

Det kan vara bra att förbereda sig inför ett första biobesök.

Är det en film som skiljer sig från filmerna ni sett innan? På vilket sätt: saknar filmen dialog, är det en musikal, eller är den kanske svartvit? Vissa barn kan vilja vara förberedda genom att ha sett filmens trailer och veta handlingen på förhand, medan andra barn vill bli helt överraskade.

När ni kommer till biografen ska ni hämta ut biljetterna och kanske köpa godis, men ibland kan det vara trevligt att se en film utan distraherande karameller. Därefter kommer ni att gå in i salongen och sätta er med de andra i biopubliken. Det är inga problem att gå ut eller gå på toaletten under filmen, men det kan vara bra att gå innan visningen börjar så att man inte missar någonting spännande. Ibland måste man prata med varandra under filmen – då får man viska lite tyst, så att de andra omkring inte blir störda. Först dämpas ljuset i salongen, sedan sätter biomaskinisten igång filmen. Ibland visas det reklam först. Sedan släcks ljuset helt, och filmen börjar. Alldeles snart ska ni få lära känna nya personer, resa till andra platser och uppleva många känslor när ni tar del av filmberättelsen!

Samtala och göra

En första inledande fråga efter filmen kan vara vad ni kommer ihåg från filmen efteråt. Rita varsin teckning av just den scenen och fundera på varför ni tror att ni kom ihåg just detta. Här nedan hittar ni flera olika förslag på saker att prata om eller göra i anslutning till filmen, eller närhelst filmen kommer upp i er vardag.

Handling

- Vad handlade filmen om?
- Vad hände i filmen (den "yttre" handlingen) och vad hände med karaktärerna under filmens gång (den "inre" handlingen)?

Ton och känsla

- Var det en glad eller ledsen film? Varför var den glad/ledsen?
- Vilka andra ord kan beskriva filmen? Var den spännande, sorglig, eller något helt annat? På vilket sätt uttrycktes det? Hur kändes de känslorna i kroppen när man tittade på filmen?
- När gick det fort i filmen? Hände det många saker på en gång eller mer en i taget och vad finns det för exempel på det?

Filmens karaktärer

- Hur var huvudkaraktären i filmen? Var hen modig, snäll, rolig?
- Gjorde huvudkaraktären något som var dumt/lustigt/konstigt/modigt? Vad skulle man själv ha gjort i en sådan situation? Hur känner man sig då?
- Vilka andra karaktärer fanns med i filmen? Vilka relationer hade de till varandra?
- Hur märktes det vilka som tyckte om varandra eller inte? Ändrades det under filmen?
- När var en av karaktärerna extra glad? Ledsen? Arg? Vad var det som hände då?

Filmen och verkligheten

- Kändes filmen "verklig" - skulle den kunna vara på riktigt - eller var den helt och hållet en saga? Varför?
- Fanns det något i filmen som man själv har varit med om? Hur kändes det att se det hända i filmen? Beskriv om det finns skillnader mellan att se händelsen på film och hur det kändes när du själv var med om det.
- Känner ni någon som liknar någon av karaktärerna i filmen? På vilka sätt är de lika?
- Var det något i filmen eller med någon av karaktärerna i filmen som liknade andra filmer/tv-serier ni sett?

Filmiskt berättande

En film berättar en historia på många plan. Den talar till flera av våra sinnen, och på samma sätt som en bok drar den in oss i någon form av berättelse, fiktiv eller verklig. Alla konstformer har ett eget språk som används för att förmedla något. I bildkonsten består språket av färg, form, perspektiv, motiv och bildkomposition. Litteraturen berättar med vårt talade språk i skriftlig form. Musik arbetar med ljud - toner, takt och rytm.

En film är inte helt olik en levande bilderbok. Bilderna rör sig och istället för skrivet språk har vi ofta talat språk till hands för att tolka berättelsen. Men precis som en bilderbok kan text/språk och bilder förstärka varandra, säga emot varandra eller komplettera varandra. I filmens bilder finns rörelse och djup, och karaktärerna har genom sitt skådespeleri ytterligare en dimension utöver den visuella. Till skillnad från bilderboken har filmen även ljud som engagerar vårt hörselsinne och ger oss impulser och information som är en del av berättelsen.

Samtala och göra

- Ta fram en favoritbok och iscensätt ett kort stycke. Klä ut er till karaktärerna, hitta på vad de ska ha för röster och hur de rör sig när de säger sina repliker. Filma scenen och titta tillsammans. Hur blev det? Vad blev likadant som i boken och vad skilde sig åt? Som alternativ kan man använda dockor och gosedjur i rollspelet.

Filmens språk

I väldigt grova drag kan man säga att filmspråket fungerar på tre plan: bildmässigt, genom manus- och iscensättning, och ljudmässigt. Dessa områden överlappar naturligtvis varandra och utgör tillsammans en helhetlig berättelse. Exempelvis är filmens miljöer både visuella/bildmässiga och en del av iscensättningen.

Att diskutera filmens språk från en teknisk vinkel är sällan fruktbart med mindre barn, även om det är viktigt att komma ihåg att barns förståelse kan se mycket olika ut beroende på ålder, utveckling och intressen. Med tiden behöver alla barn stöd i att förstå hur budskap kommuniceras och berättelser förmedlas i form av rörlig bild. Detta kan vi lägga grunden för genom praktisk, filminspirerad lek. Att som vuxen förstå och reflektera kring hur våra känslor och vår upplevelse påverkas av filmens olika element är viktigt för att kunna förmedla den kunskapen till barn, och för att förstå barnens upplevelse av filmberättelsen – även om den inte alls är densamma som vår egen!

Samtala och göra

- Hitta en miljö som liknar någon miljö i filmen ni har sett, kanske en lekplats eller en park eller hemma i köket, och ta bilder på varandra med en kamera/mobil/läsplatta. Ta en bild i helfigur och en närbild. Prata om vad ni ser i de två bilderna – till exempel om man är liten eller stor, vad som kommer med på bilden och vad som inte syns.
- Prata om på vilka olika platser som filmen utspelade sig. Hur såg de ut? Kändes de som roliga, vackra eller läskiga platser? Hur skilde de platserna sig från liknande platser i era liv?
- Fanns det någon spännande typ av miljö som ni inte har sett i verkligheten? Se om det finns möjlighet att göra en utflykt till en sådan plats: en sopstation, ett stenbrott, en gammal ruin eller vad det nu kan vara. Hur är en sådan plats i verkligheten? Vad finns det för ljud? Vilka känslor får man där?

Om du som vuxen vill läsa vidare om filmspråket vill vi varmt rekommendera våra två andra broschyrer "Att se och samtala om film" och "Att se och samtala om bok och film" som vi har tagit fram för bok- och filmcirklar. Fråga efter dessa på ditt bibliotek!

Bilden arbetar på flera sätt för att berätta något. Kameran kan vara nära eller långt ifrån (visa lite eller mycket), bilden kan vara ljus eller mörk, färgerna kan vara grälla eller dämpade, ljuset kan komma från olika håll. Hur filmens bilder är ihopklippta spelar också roll för vår upplevelse av exempelvis dialog eller filmens tempo. Manuset är grunden för själva berättelsen. Iscensättningen av manuset utgörs både av de miljöer den utspelar sig i och vad som finns i dem, och av skådespeleriet och hur karaktärerna gestaltas. Ljudbilden ger ytterligare en dimension åt iscensättningen och förstärker det som berättas genom röster, musik, bakgrundsljud, effektljud eller tystnad.

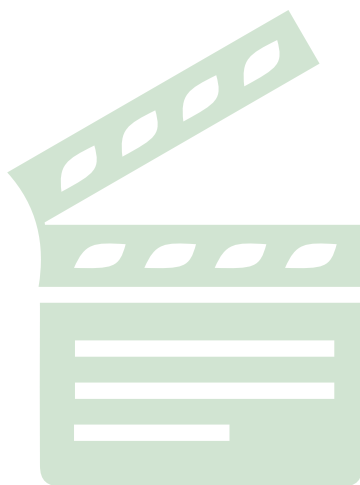
Samtala och göra

- Filma en kort snutt med kamera/mobil/surfplatta på dagtid och filma sedan samma snutt på samma plats på kvällen när det är lite mörkare. Vilken känsla får man av den ljusa bilden? Vilken känsla får man av den mörka bilden?
- Lägg musik till bilden! Det finns olika appar att använda till detta, men vill man hålla det enkelt kan man spela upp musiken från en annan enhet samtidigt som man ser klippet. Vad händer om man gör glad musik till den ljusa bilden och läskig musik till den mörka? Hur känns det om man byter musik?
- Välj en av karaktärerna och rita varsin bild av den i helfigur och ett porträtt/närbild. Vad ser man i de olika bilderna och hur skiljer det sig åt?
- Hitta på en kort scen med huvudkaraktären som inte fanns med i filmen. Vad säger huvudpersonen, och till vem? Vad handlar er egen lilla historia om?

Slutord

Det finns alltså många olika sätt att se och samtala om film tillsammans med barn. Filmer väcker tankar och känslor och ofta en vilja hos både barn och vuxen att försöka sätta ord på de funderingar som uppstått, eller sätta funderingarna i ett sammanhang, exempelvis skapande och lek. Filmupplevelser kan utvecklas till spännande och berikande gemenskapsaktiviteter där barn och vuxen får dela tid och erfarenheter tillsammans, leka och utforska, lyssna och bli lyssnade på. Och ibland är det tillräckligt meningsfullt att bara dela en stund tillsammans framför en film. Oavsett vad och hur mycket vi väljer att göra i samband med att vi tittar på film med barn så ger tittandet alltid något – förr eller senare, på ett eller annat sätt, både för barnen och för oss vuxna.

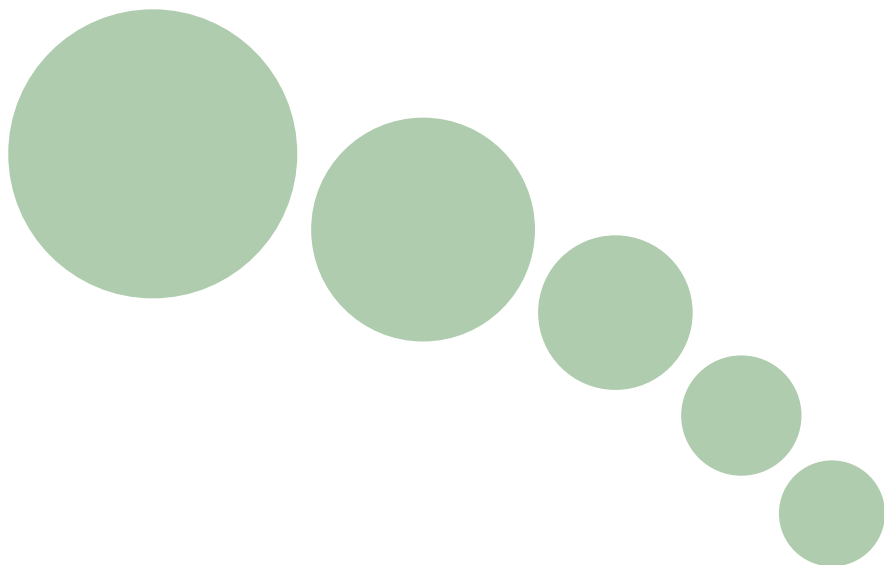
Lästips

Att se och samtal om bok och film – en vägledning för filmcirklar [2019]. HelGe-biblioteken, Gävle

Att se och samtala om film – en vägledning för filmcirklar [2019]. HelGe-biblioteken, Gävle

Introduktion till filmpedagogik: vita duken som svarta tavlan. Malena Jansson (red.) (2016). Gleerups Utbildning, Malmö.

Kan vi prata med barn om allt?: de svåra samtalen. Magne Raundalen & Jon-Håkon Schultz (2010). Studentlitteratur, Lund

Om projektet

Biblioteken i Gävleborgs län samarbetar med Kultur Gävleborg för att fler ska kunna uppleva mer film. Under en treårsperiod från 2018-2020 förmedlar Kulturrådet medel till kommunerna för att öka bredd och tillgänglighet till biblioteken. Ett av projekten som fått stöd inom Stärkta bibliotek är det gemensamma filmprojektet i Gävleborgs län. Den här vägledningen är framtagen inom ramen för projektet.

Vägledningen är skriven av Maria Katerine Larsson, barnkulturvetare och filmpedagog. Viss bearbetning har Erika Wachenfeldt, curator för barnfilm bidragit med.

Bildindex

Bilderna i denna handledning har vi, om inget annat anges i parentes efter filmtitel, fått för användning i marknadsföringssyfte av Cineasterna/FörlagEtt.

Titelsida: Kirikou (Folkets Bio), Kauwboy (Folkets Bio), Katt i Paris (Folkets Bio), Sport Kids (Folkets Bio), Den gröna cykeln (Razor Film), Mitt liv som Zucchini (Folkets Bio)

Sida 5: Resan till Melonia (TriArt Film)

Sida 6: Tomboy (Folkets Bio)

Sida 8: Belle och Sebastian (SunTower)

Sida 9: Bajsfilmen (Folkets Bio)

Sida 10: Workshop efter filmerna Min granne Totoro och Ensamma i rymden. Fotograf Erika Wachenfeldt

Sida 11: Pojken och världen (Njutafilms)

Sida 12: Ballerinan och uppfinnaren (Gaumont)

Sida 13: Ronja Rövardotter (SF)

Sida 15: Havets sång (Folkets Bio)

Sida 16: Hugo och Josefin (Folkets Bio)

